

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 9/3 2020 s. 941-961, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

PRENS KALYANAMKARA VE PAPAMKARA HİKÂYESİNDE BUDİZMİN YANSIMALARI

Melih KARAGÖZ*

Geliş Tarihi: Şubat, 2020

Kabul Tarihi: Ağustos, 2020

Öz

Uygur Dönemi'nde, daha çok yönetici sınıf tarafından kabul edilen Budizm'i, halka öğretmek amacıyla yazılan ve Sanskritçe adı *Prens Kalyanamkara ve Papamkara* ile ünlene hikâye, Buddhacılığın aslı Çince olan klasik bir öyküsüne dayanmaktadır. Bu hikâye, XI. yüzyıl başlarında Dunhuang'daki bir mağaraya konularak mühürlenmiş ve mağaranın 1900 yıllarına doğru keşfedilip açılmasıyla ortaya çıkmış binlerce el yazmasından biridir. Seksen sayfalık bu Uygurca el yazması, Paul Pelliot tarafından 1908 yılında bulunmuş ve Paris'e getirilmiştir.

Bu yazıda Kalyanamkara ve Papamkara hikâyesindeki Budist öğretiler ve bu din için kutsal sayılan *Dhammapada* isimli vaaz kitabıyla hikâye arasında koşutluk kurulmuş ve Buddha'nın yaşamına atfedilen rivayetlerle örtüşen noktaları, karşılaştırmalı bir okumaya tabii tutularak irdelenmiş ve Budizm'in bu hikâyedeki yansımaları ortaya konmuştur.

Anahtar Sözcükler: Budizm, Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi, Budist Edebiyat, Gotama Buddha, Dhammapada.

THE REFLECTIONS OF BUDDHISM IN THE STORY OF PRINCE KALYANAMKARA AND PAPAMKARA

Abstract

The story, which bears Sanskrit name "Prince Kalyanamkara and Papamkara" was written with the purpose of teaching Buddhism, which was mostly accepted by the ruling class, to the public during the Uighurs period. This story is one of the thousands of manuscripts that were put in a cave in Dunhuang at the beginning of the 11th century and sealed, then were discovered and opened towards the 1900s. This eighty-page long Uighur manuscript was discovered by Paul Pelliot in 1908 and brought to Paris.

In this article, a parallelism was established between the Buddhist teachings in the story of Kalyanamkara and Papamkara and the preaching book Dhammapada, which is considered sacred for this religion. The points that overlap with the rumors attributed to Buddha's life were examined by making a comparative reading and the reflections of Buddhism in this story were revealed.

Keywords: Buddhism, The Story of Kalyanamkara and Papamkara, Buddhist Literature, Gotama Buddha, Dhammapada.

* Yüksek Lisans Öğr.; Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, melihkaragz@outlook.com

Giriş

Türkler Budizm’le ilk defa I. Köktürk Kağanlığı Dönemi’nde, VI. yüzyılda karşılaşmışlardır. Bu dönemde Budizm, Türkler arasında daha çok yönetici sınıf tarafından kabul görmüştür. Daha sonra Budizm ile Uygurlar Dönemi’nde tam olarak tanışılmıştır. Budizm bu dönemde, “kendi yaşantımıza uyarlanmış” bir din / öğretilerdir. Budizm, Uygurlar Dönemi’nde edebiyata da aksetmiş, halkın bu dini benimsemesi ve kabul etmesi için eserler verilmiştir.

Buddhacılığın aslı Çince olan klasik bir öyküsüne dayanan *Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi*’nin Buddha’nın hayatından yola çıkılarak Budizm’i, Uygurlar Dönemi’nde halka öğretmek amacıyla yazıldığı söylenebilir. Bu makalede Buddha’nın hayatı hakkındaki rivayetlerle *Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi* paralel şekilde okunacak; Buddha’nın vaazlarının toplandığı *Dhammapada*’yla hikâye arasında koşutluk kurulup, Budizm’in hikâyeye yansımaları ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

1. Buddha’nın hayatı ve Budist felsefe

Buddha, Şakya kralı Şuddhoda’nın oğlu olarak MÖ 6. yüzyıl dolaylarında dünyaya gelmiştir.* Asıl adı “amacına ulaşmış kişi” manasına gelen Siddhattha’dır. Göksel âlemde her şeyi başarıyla yerine getirmiş olduğu için ona bu ismin verildiği düşünülmektedir. Buddha’yla ilgili biyografilerde onun çocukluğundan az bahsedilmiş, buna oranla dünyayı tanımaya başladığı, ona ilişkin yanıtlar aradığı ve dünyadan el etek çektiği dönem daha çok anlatılmıştır. Henüz anne karnındayken kâhinler Siddhattha’da bilgelere mahsus özellikler hissetmişlerdir.

Buddha, 16 yaşındayken Prenses Ysudhara’yla evlendirilmiş, sarayda maddi güvenceyle dolu bir yaşam sürmesine karşın yine de bir türlü bu şeylerle tatmin olamamıştır. O, insan hayatını ve tüm düşüncelerini temelinden sarsan hastalık, yaşlılık ve ölüm gibi gerçeklerle bu dönemde tanışmış, yaşamın ve gerçeğin ne olduğunu bulmak için dayanılmaz bir arzuya bu dönemde kapılmıştır.

Buddha, yirmi dokuz yaşına geldiğinde hakikati arama kararına ve insan varlığının sorunlarını çözme çabasına dayanamayarak yeni doğan oğlu Rahula’yı ve sarayı terk etmiş; *samana* yani dilenci ve dindar hayatı sürmeye başlamıştır. Uzun yıllar boyunca Ganj vadisinde dolaşmış ve çok katı çile yöntemleri uygulamışsa da bunlar onu tatmin etmemiştir. Sonunda Buddha tüm geleneksel din metotlarını terk etmiş ve kendi yolunda yürümeye başlamıştır.

Nihayetinde, Bodhgaya denilen ağacının altına oturmuş ve gerçeği buluncaya karar oradan kalkmamaya karar vermiştir. Kötülüğün simgesi olan Mara -insanın gerçeği olduğu gibi görmesini engelleyen hayal perdesi ya da insanı doğru yoldan çıkartan, ayartan ve hayal âlemine, fani olana bağlayan anlamındadır- onu ulaşmak istediği yoldan saptırmak için her ne yaptıysa başarıya ulaşamayarak yenilmiştir. Sonunda Siddhattha -önceden “Bodhisattva (Buddhaliğa aday)” olan- amacına ulaşarak her konuda aydınlanmış ve “Buda (aydınlanmış kişi)” unvanını elde etmiştir. Bu aydınlanmanın felsefi açıdan onun hayatının en önemli olayı olduğu söylenir (Çelebi, 2003, s. 21-38).

Bu aydınlanmadan hemen sonra Benares yakınlarında, İspinatana’daki Geyik Parkı’nda ilk vaazını verdiği söylenir. Buddha bu ilk vaazdan sonra ulaşmış olduğu hakikati insanlarla paylaşarak inancını anlatmaya başlamış ve 79 yaşına kadar şehir şehir gezerek bunu devam

* Buda’nın doğum ve ölüm tarihine ilişkin rivayetler çeşitlidir. Bu konuda daha fazla bilgi için bk. Nakamura, 2017.

ettirmiştir. Onun 80 yaşında ebedî yolculuğa çıktığı söylenmekteyse de doğum tarihi hakkında olduğu gibi ölüm tarihi hakkında da çeşitli rivayetler mevcuttur.

Buddha, çokluğun iyilik ve mutluluğunu, iyi ve kötünün ölçütü kabul etmiştir. Bir Budist için kendi vicdanından başka bir makam yoktur, dudakların söylediklerini, ellerin yapmış olduklarını vicdanın tasvip etmesi gerekir (Sankrityayan, 1998, s. 7). Budizm'in temel görüşü, "Her şey sonludur" olarak özetlenebilir. Budist felsefe, dünyada "sonsuz" ve "statik" herhangi bir şeyin varlığını reddeder. Bu anlayışın Budizm için istisnası olmayan temel bir kavram olduğu söylenebilir. Tanrı ya da ruhun reddedilmesiyle bunun bir uzantısıdır.

Buddha, "O varken (daha sonra) bu ortaya çıktı ve (ancak) o vardı ki bu oluştu." diyerek bir nedensellik teorisi oluşturur. Buddha'nın hareket noktası şudur: "Başında veya sonunda her şey acı vericidir." Kişinin tüm acılardan kurtulup tam bir özgürlüğe, mutlak huzura ve mutluluğa ulaşabilmesi için, var olma arzusunun ve benliğini bırakması, varlık susuzluğunu yok etmesi gereklidir. Bu da ancak uyanıp aydınlanarak, gerçeğin bilgisini edinerek mümkün olabilir.

Budizm'in *Dört Kutsal Hakikat* prensibine göre, hayat acı ve ıstırap doludur. Bu acı ve ıstırap, dünyevi varoluşun temel özelliğidir. Acı ve ıstırapların sebebi arzulardır. Acı ve ıstırapları sona erdirmek arzuların vazgeçmeye bağlıdır (Yitik, 2014, s. 102). Ayrıca Budizm'in beş ahlak yasası mevcuttur. Bunlar; hiçbir canlı yaratığı öldürmemek, yalan söylememek, zina etmemek, hırsızlık yapmamak ve sarhoş edici şeylerden uzak durmaktır.

Buddha, hizmetin ideal olanını vaaz eder. Bu ideale uymayanları, "ulusun zenginliklerinin yararsız tüketicileri" olarak adlandırır (Sankrityayan, 1998, s. 7). Sankrityayan, ortaklaşa yaşamı buyuran Buddha'nın rahip ve rahibeler cemaatinde iktisadi komünizm sistemi kurduğunu söyler. Budizm'de giysi, dilenme çanağı vb. sekiz eşyanın dışındaki eşyaların komünün malı sayılması buna örnek gösterilebilir (Sankrityayan, 1998, s. 7). Son olarak Budizm'in ibadetleriyle ilgili şu söylenebilir: Budizm murakabe ve vicdan tatmini için yapılan toplantılar dışında -ki bu daha sonra meditasyon hâlini almıştır- hemen hemen ibadeti olmayan bir dünya görüşüdür.

2. Türklerin Budizm'i kabul edişi

Hindistan'da MÖ VI. yüzyılda ortaya çıkan Budizm, MS I. yüzyılda Orta Asya'da yayılmaya başlamıştır (Baykuzu, 2007, s. 196). Türklerin Budizm'i kabul edişleri VI. yüzyıl olarak tarihlenmektedir ancak bazı araştırmacılara göre bu tarih IV-V. yüzyıllara kadar inmektedir. Metin Bilal, IV-V. yüzyılda Hunlar arasında Budizm'in yayıldığını ve Budist metinlerin ilk çevirilerin bu dönemde yapıldığını dile getirmiştir (Bilal, 2018, s. 71). VI. yüzyıl, Bumin Kağan tarafından kurulan I. Köktürk Kağanlığı zamanına tekabül etmektedir. Bumin Kağan 552'de ölünce yerine oğlu Kara Kağan geçmiştir ancak o da 553'te ölünce onun yerine Doğu'nun kağanı Bumin'in diğer oğlu Mukan / Muhan geçmiştir. Batı'da ise devleti, Bumin Kağan'ın kardeşi İstemi Kağan yönetmektedir. Köktürk Kağanlığı bu devirde gücünün zirvesine ulaşmıştır (Ercilasun, 2017, s. 82).

Hans J. Klímkeit, ilk devletin batı kesimindeki Türklerin, Budizm ile daha evvel tanıştıklarını çünkü bu dinin o devirlerde, batı Türklerinin hâkim olduğu bölgelerde kitlelere yayılmak için gereken yolu çoktan tesis ettiğini söylemiştir. Ancak mutlak bir kanıt elde olmadığından dolayı, o devirde yaşayan Türklerin Budizm'i kabul ettiklerini gösteren kesin

kanıtlar mevcut değildir. Klimkeit, bu dönemde batı Türklerinin Kapisa (Begram) bölgesinde birtakım Budist tapınakları kurduğunu dile getirir. O, bu bilgileri Çinli rahip Wu-k'ung'dan almıştır. Wu-k'ung, 759 ve 764 yıllarında ziyaret ettiği Gandhra'da Türk kağanlarınca inşa ettirildiğini düşündüğü bir takım Budist ibadethaneler keşfetmiştir. Hsüan Tsang, 629'da tüm Orta Asya'yı gezmesine karşın Klimkeit'in aktardığına göre o, Budizm'in Türkler arasında yayıldığına ilişkin hiçbir şey zikretmemiştir, aksine Türk kağanlarının kendi inançlarına bağlı olduğu ifade edilir. Cengiz Alyılmaz, insanların varlıklarını devam ettirebilmek, soylarını sürdürmek, huzur içinde yaşamak adına türdeşleriyle ilişkilerde bulunmak gereği duyduklarını; Eski Türk boy, topluluk ve devletlerinde bu ilişkilerin en sık biçimde Çinliler ve Çin İmparatorluğuyla kurulmuş olduğunu dile getirmiştir (Alyılmaz, 2013, s. 2). Doğu Türk Devleti'nin, Çin Budizmi ile temasa geçtiğini, Çin kaynaklarından aktaran Klimkeit ise bu dönemde Mukan / Muhan'ın Türk ibadethanesi inşa ettirdiğini ve bu ibadethanenin kuruluşunu anlatmak için Mingti'nin bir yazıt diktirdiğini dile getirir. Bu yazıtta Mukan / Muhan'ın askeri vasıfları övülmüş, Çin'in Batı Wei Hanedanı'nın kurucusu Yüwen Tai'den şevkle bahsedilmiş; Yüwen Tai'nin din yayıcı misyoner kimliği vurgulanmıştır. Klimkeit, Mukan / Muhan'ın Budizm'i benimsemesinin şüpheli olduğunu; VI. asırda Ch'ang-an'da Türkler için bir Budist tapınağının inşa ettirildiğini söyler. Ona göre Mukan / Muhan'ın genç kardeşi Tapar Kağan, Budizm'e daha açık bir yapıdadır. Onun bu dini benimsediği bilinmese de muhtemelen bu dine tamamen teslim olmaksızın bir ilgi gösterdiği bellidir. Klimkeit, Tapar Kağan'ın hâkim olduğu toprakların sınırları içinde bir Budist tapınağı inşa ettirdiğini ve T'silerden, Budizm'i anlatan kitaplar istediğini, kendisi için *Nirvanasutra* adlı eseri Türkçeye çevirttiğini, bu eserin Türkçeye çevrilen ilk Budist metni olduğunu söyler (Klimkeit, 2009, s. 94-95).

Bahaeddin Ögel;

Buda dini, 572 senesinden sonra, yani 3 üncü Köktürk Kağanı Tabo Kağan zamanında, Türkler arasında yayılmak için, sonuçsuz bir teşebbüste de bulunmuştu. Soylu devlet erkânı arasında rağbet gören Budizm, halkın ve askerlerin tepkisi karşısında, Türkler arasından silinmişti. Çünkü Buda dini, "et yeme" ile "savaş yapmayı" yasak ediyordu (Ögel, 1971, s. 86-87).

demiştir. I. Köktürk Kağanlığı 659'da Çinliler tarafından yıkılmıştır. Bu tarihten sonra Orta Asya'da Çin hâkimiyeti başlar ve bu yaklaşık otuz yıl sürer. 679'da Doğu Köktürkleri'nin başlattıkları bağımsızlık hareketi başarıya ulaşır ve 682'de II. Köktürk Kağanlığı İlteriş Kağan tarafından kurulur. Bu Kağanlığa göçebe yaşam hâkimdir. Millî bir uyanma geçirilen bu dönemde ayrıca Çin'e düşman olunmuş ve Budizm'le temasa geçilmemiştir.

Çin Kaynakları II. Köktürk Kağanlığı Dönemi'nde Bilge Kağan'ın Budizm'i kabul etme ve yerleşik hayata geçip şehirler kurma fikrinin, kayınpederi ve danışmanı olan Bilge Tonyukuk tarafından reddedildiğini kaydetmektedirler.

745'de II. Köktürk Kağanlığı, Uygur Türklerinin isyanı sonucu yıkılmış, 751'den sonra Uygurlar bu bölgeye hâkim olmaya başlamışlardır. Uygurlar, Budizm'i 840'tan sonra kabul etmişler, bu dinin yalnızca âdetlerine uyan taraflarını almışlardır. Bu sebepten dolayı yeryüzünde et yiyen "Yaylacı Budistler", ilk ve son olarak Uygurlar olmuşlardır (Ögel, 1971, s. 122-127).

Ögel, Budizm'i kabul eden Uygurların, eski Türk inançlarından kopamadıklarını ifade etmiş ve bu konuda Çinli elçi Vang Yen-tö'nün, "Uygurlar senede iki defa, yere kurban verirlerdi ve kış mevsimini de törenle kutlardı. Kötü ruhları uzaklaştırmak için altın ve gümüş

kaplar içine koydukları suları, birbirlerine serperlerdi” demesini örnek göstererek onların yaşam ve inançları hakkında bilgi vermiştir. Şüphesiz ki yere kurban kesme, kış mevsimini törenle kutlama ve su serpererek kötü ruhlardan temizlenme gibi adetler, eski Türk inançlarına uymaktadır. Uygur soyluları şehirde yaşadıkları hâlde, hâlâ at eti yiyorlardı. Budizm et yemeyi yasakladığı hâlde at eti yemeye devam edişleri, onların yalnızca âdetlerine uyan taraflarıyla bu dini benimsediklerinin bir başka ifadesidir (Ögel, 1971, s. 125). Bozkırda yaşayan Uygurların yaşam tarzlarında, düşünüş biçimlerinde, inanç sistemleri ve geleneklerinde bozkır ikliminin tesiri görülmektedir (Seçkin, 2015, s. 1435). Bahaeddin Ögel’e göre, “Uygur devletinin resmi dini, sözde Buda dini idi. Uygurların türlü bağlar kurdukları Çin ve Hindistan gibi zengin ve büyük memleketlerden çeşitli faydalar sağlıyorlardı. Ayrıca o çağda bile milyonlarca insan Buda dinine inanıyordu. Bu sebeple Uygurlar, Buda dinini kabul etmişler”dir (Ögel, 1971, s. 127.).

Uygur devleti kültür alanında da çok gelişmiştir. Uygurlar Budizm’in dinî metinlerini orijinalinden okuyabiliyorlardı. Ayrıca Uygurlar edebiyat ve dil sahasında da önemli işler yapmışlar ve bu açıdan Karluklara öncülük edebilecek duruma gelmişlerdir. Karahanlı Devletinin dil ve yazısının Uygur etkisiyle doğup gelişmesinin bunun bir ifadesi olduğu söylenebilir.

3. Budist (Burkancı) edebiyatta nesir

Budizm’in tesirinde ortaya çıkan ve gelişen edebiyata Burkancı ya da Budist edebiyat denir. Burkancılığa ait kutsal kitaplar *üç sepet* adı altında bir araya toplanmıştır: *Vinayalar*, *Sûtralar*, *Abidarmalar* (Ercilasun, 2017, s. 242).

Vinayalar, Budist rahip ve rahibelerin hayatını, günlük yaşamlarını düzenleyen kuralları içine alır. Uygurcada *nom*, *nom sudur*, *nom bitig* ve *sudur* adı verilen Sudurlar’sa mukaddes kitaplardır ve gerek tarihi Buddha’nın gerekse bütün Buddha’ların verdikleri veya vermiş olduklarına inanılan vaazlar bir araya toplanmıştır. Sudurlar içinde yer alan ve Uygurların *çatık* dediği *jâtaka* türü, Uygur dili ve edebiyat metinleri arasında önemli bir yere sahiptir; çünkü bunlar bazen bir hayli uzun masallardır. Çatık adı verilen parçalar, Buddha’nın hayatlarından herhangi birini anlatır. Çatikler, burkanların çeşitli hayatlarını anlatan, olağanüstü vakalarla süslü masallardır. Türkçesi *Edgü Ögli Tigin İle Ayg Ögli Tigin (İyi Düşünceli Şehzade ile Kötü Düşünceli Şehzade)* olan; Sanskritçesi *Prens Kalyanamkara ve Papamkara* adıyla meşhur olan hikâye en tanınmış çatiklerden biridir (Ercilasun, 2017, s. 242-244).

Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi, XI. yüzyıl başlarında Dunhuang’daki bir mağaraya konularak mühürlenmiştir. Bu yazma, mağaranın 1900 yıllarına doğru keşfedilip açılmasıyla ortaya çıkan binlerce el yazmasından biridir. Paul Pelliot, bu yazmayı 1908 yılında bulmuş ve Paris’e getirmiştir. Bu yazma seksen sayfalık Uygurca bir el yazmasıdır. Birçok sayfası eksik olan bu yazma, Paris’te Bibliotheque Nationale’de “Pelliot Chionis 3509” kayıt numarasıyla saklanmaktadır. Hikâye Buddhacılığın aslı Çince olan klasik bir öyküsüne dayanmaktadır. Bu yazma, ayrı bir üslûpla ve Türk zevkine uygun anlatılmaktadır. Bu yazmayla ilgili ilk çalışmaya Cl. Huart tarafından 1914 yılında yapılmıştır. Paul Pelliot bu çalışmayı yeterli bulmayıp hemen aynı anda bir çalışma başlatmıştır. Hamilton, 1968 yılında bu yazmayı doktora tezi olarak savunmuş ve 1971 yılında yayımlamıştır. Hüseyin Namık Orkun 1940; Semih Tezcan 1976 yılında yazma üzerinde incelemede bulunmuştur (Hamilton, 2011, s. VII-IX). Semra Alyılmaz 1998 yılında hikâyenin söz dizimi üzerinde çalışmış; Kenan Azılı ve

Mehmet Mahur Tulum, 2015 yılında diğer basımları da dipnotlarda çalışmalarına dâhil ederek hikâyeyi neşretmişlerdir.

4. *Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi'nin Dhammapada ve Buddha'nın hayatıyla paralel okuması*

Dhammapada, Buddha'nın görüşlerini ifade ettiği vaazlardır. Bu eser, kısa ve öz olan farklı görüş noktaları sunarak Buddha'nın öğretisiyle ilgili çeşitli yönleri gözler önüne serer. Bir rehber niteliği taşıdığı söylenebilir. *Dhammapada* yirmi altı başlığa ayrılmış ve her bölümde aynı konu hakkında yazılmış çeşitli beyitlerin bir araya gelmesiyle oluşmuştur.

Bu kısımda *Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi*; Buddha'nın hayatı hakkındaki rivayetler ve *Dhammapada*'daki vaazlarla karşılaştırmalı bir okumaya tabii tutularak irdelenmeye çalışılacaktır. Hikâyenin bir bütünlük içinde verilebilmesi ve eksik kalmaması için Ahmet Bican Ercilasun'un, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi* kitabında yer alan tamamlanmış metin esas alınacaktır. Ercilasun, *Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi'nin* Uygurca kısımda eksik olan girişini Çince metinden tamamlamıştır (Ercilasun, 2017, s. 246).

Bu karşılaştırmalı okumada ilk olarak Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi verilecek ardından da rivayete geçilecektir. Hikâyenin Uygurca metni köşeli ayraç içinde italik şekilde gösterilirken, Türkiye Türkçesine aktarılan metni yay ayraç içinde gösterilecektir. Hikâyenin girişi şöyledir:

(Burkan (Buda) der ki: Çok eskiden, binlerce binlerce yıl önce Baranas adlı bir devlet vardı. Burada Vipaçyin adlı bir Burkan zuhur etmişti.

Baranas ülkesinin mihracesi çok akıllı ve iyi idi. Halkı iyi kanunlarla ve adaletle idare ederdi. Altmış küçük beğliği, sekiz yüz kalesi, beş yüz beyaz fili, yirmi bin karısı vardı. Fakat oğlu yoktu. Bir gün mihrace halka, dağ, ırmak, göl ve ağaç tanrılarına dua etmelerini ve kurban sunmalarını emretti. On iki yıl sonra mihracenin birinci ve ikinci karısı hamile kaldı. Sonra da birer oğlan doğurdular. Mihrace müneccimleri çağırarak çocuklarının istikbalini sordu ve onlara birer ad vermelerini istedi. Müneccimler, çocuklar doğarken zuhur eden alâmetleri sordular. Birinci çocuk doğmadan önce annesinin huyu fenalaşmış, sinirli ve kibirli olmuştu. Doğum sırasında ise huyu güzelleşmişti. Müneccimler bu çocuğa Edgü Oğli Tigin (İyi Düşünceli Şehzade) adını verdiler. İkinci çocuk doğmadan önce annesinin huyu iyi, sözleri yumuşak idi. Doğum sırasında ise huyu fenalaşmıştı. Müneccimler bu çocuğa Ayıg Ögü Tigin (Kötü Düşünceli Şehzade) adını verdiler. İyi Düşünceli Şehzade sevimli ve akıllı idi. Babası ve annesi onun üzerine titrerdi; Kötü Düşünceli Şehzade ise tamamen aksi idi. Annesi babası onu görmek bile istemezlerdi.

Bir gün İyi Düşünceli Şehzade maiyeti ile dolaşmağa çıktı, Kendisine çalgıcılar ve şarkıcılar refakat ediyor, etrafında büyük bir kalabalık bulunuyordu).

Fransız Milli Kütüphanesinde 3509 numaradaki Uygurca metin burada başlamaktadır.

[1 *Taşgaru ilinçüke atlanturdu erti. Balık taştın tarıgçuarıg körür erti: Kurug yirig suvayu, öl yirig tariyu, kuş kuzgun sukar, yoryur, sansız tümen özlüg ölürür. Tarıg tariyu emeri tınlıglarıg kuşçı keyikçi balıkçı avcı torçı tuzakçı 2 bolup ayıg kılınç kılur tınlıglarıg ölürür. Emeri tınlıglar çıgan eñirer, yuñ eñirer. kentir eñirer; böz bertetip kars tokıyur. Takı yime adruk uzlar kentü kentü uz işin işleyür; adruk adruk emgek emgenür. Takı yeme kördi: Emeri tınlıglar; 3 yunt, ud çokar, koy, lagzın ulatı tınhglarıg ölürür; terisin soyar, kan ögüz akıtar, etin, kanın satar; anın öz igidür.*

Yime bodısavat tigin bu uluş bodun ayıg kılınçlar kılmaşın körüp ertünjü busuşlug kadguluğ 4 bolup ıglayu balıkka kirdi. Ol ödün makarıt illig, Edgü Ögli Tiginig busuşlug körüp inçe tip yarlıgkadı: Amrak oğlum, ne üçün busuşlug keltiniz? Tigin kam kanka inçe tip ötünti ıglayu: Bu ne emgeklig yir ermiş, negülük 5 togdum men? Kam kan inçe tip ayıttı: Neke ıglayu busuşlug keltin? Tigin inçe tip ötünti: Taştın ilinçüke önmiş erdim, üküş yok çıgay emgeklig tınhglarıg körüp ıgladım. Kam kan inçe tip yarlıgkadı: Amrak ögüküm; yir, teñri törümüşte 6 berü bay yime bar, yok çıgay yime bar, kayusıña emgekte ozgurgay sen? Tigin inçe tip ötünti: Kañım kutı, meni sever mü siz? Kañı illig inçe tip yarlıgkadı: Amrak ögüküm, seni inçe sever men, ayadaki yinçü monçuk teg, közdeki. 7 Köñülçe birdi. Ol edgü kü, at dört bulunğda yadıltı. Küniñe kolğuçılar üzülmedi. Takı adın ağılık koltı, yime birdi. Küniñe, ayına munçulayu birip ağılıktaki ağı barım azgına kaltı.]

(1 Dışarıda dolaşmak için ata binmişti. Şehrin dışında çiftçileri görüyordu: Kuru yeri sular, nemli yeri sürerlerken kuşlar ve kuzgunlar gagalayıp yürüyorlar, sayısız canlıyı öldürüyorlar. Tarla sürülürken kuşçular (kuş avlayanlar), geyikçiler, balıkçılar, avcılar, ağcılar, tuzakçılar 2 kötü işler yapıyorlar, pek çok canlıyı öldürüyorlar. Birçok insanlar ise çıkrık çeviriyor, yün eğiriyor, kendir eğiriyor, bezleri sıkıştırıp yünlü kumaş dokuyorlar. Bunlardan başka birçok zanaatkâr da kendi zanaatlarıyla ilgili işlerini işliyorlar, türlü türlü zahmetler ve eziyetler çekiyorlar.

Ayrıca şunları gördü: Birçok canlılar 3 atları ve öküzleri kesiyor; koyunları, domuzları ve diğer canlıları öldürüyor; derilerini soyuyor; ırmak gibi kan akıtıyor; etlerini, kanlarını satıyor; onlarla kendilerini besliyorlar. Şehzade Bodısavat (Buda adayı), ülke halkının böyle kötü işler yaptığını görüp son derece üzüntülü ve kaygılı 4 bir vaziyette ağlayarak şehre girdi. Mihrace, İyi Düşünceli Şehzade'yi üzüntülü görünce şöyle sordu: Sevgili oğlum, niçin üzüntülü geldiniz? Şehzade han babasına, ağlayarak şunları arz etti: Bu ne ıstıraplı yer imiş; niçin 5 doğdum ben? Han babası şöyle sordu: Niye ağlayarak üzüntülü geldin? Şehzade şöyle arz etti: Dışarıda dolaşmağa çıkmış idim. Nice yoksul ve ızdıraplı canlılar görüp ağladım. Han babası şöyle dedi: Sevgili yavrum: yer ve gök yaratılalı 6 beri zengin de var yoksul da var; hangi birini ıstıraptan kurtaracaksın? Şehzade şöyle arz etti: Babam hazretleri, beni seviyor musunuz? Han babası şöyle dedi: Sevgili yavrum, seni öyle seviyorum ki, avuç içindeki inci boncuk gibi, gözdeki (ışık gibi). (Babasının hazinesinden muhtaç olanlara) 7 dilediği kadar verdi. Bu iyi şöhret ve ad, dört bir yana yayıldı. Günler geçtikçe dilencilerin ardı arkası kesilmedi. Şehzade daha başka hazineler istedi, babası yine verdi. Günler ve aylar ilerledikçe böyle verile verile hazinedeki servet azıcık kaldı.

Bunun üzerine hazinedar başı hükümdara, hazinenin tükenmekte olduğunu söyler. Hükümdar; "baba oğlu için kazanır, ne isterse verin" diye emir buyurur. İyi şehzade ne isterse vermeğe devam ederler. Bunu duyan beğler, vezirler hükümdara, "haşmetmeâb; ülkeyi, töreyi tutan hazinedir; hazine biterse ülke ve töre nasıl muhafaza edilir?" derler. Hükümdar "ben sevgili oğlumun gönlünü nasıl kırarım? En iyisi, hazinedarlar bir süre ortada görünmesinler, oğlum kendi kendine durumu anlansın" diye cevap verir. Dilenciler gelince iyi şehzade hazinedarları bulamaz. Bunun üzerine bizzat kendisinin zengin olması gerektiğine karar verir. İleri gelenlere nasıl zengin olunacağını sorar.) (Ercilasun, 2017, s. 246-249)

Buddha hakkında anlatılan rivayetlerden biriye şöyledir:

"Birçok günler geçtikten sonra, genç ve asil Gotama arabacısına alay arabasına alay arabasını hazırlamasını emretti.

-Arabacım, dedi, arabaları hazırla da parkta bir gezinti yapalım!

Arabacı: "Olur efendim!" dedi. Atları koşup Gotama'ya haber vermeye geldi.

-Araba hazır, emrinizi bekliyor, dedi.

Gotama, binip parka gitti. Genç asilzade, parka doğru giderken çok ihtiyar, tıpkı bir çatı tepesi gibi iki kat olmuş, bir değneye dayanarak sarsak sarsak yürüyen, bumburuş, bitkin bir ihtiyara rast geldi. Bu ihtiyarın gençliğini kaybedeli çok uzun zaman geçmişe benziyordu. Onu bu halde gören Gotama sordu: “Arabacım, bu adam acaba ne iş yapmış ki, saçları ve vücudu başka insanlarınkine benzemiyor?”

-Buna ihtiyar derler efendim!

-İhtiyar ne demektir?

-Çok fazla yaşayacak zamanı kalmadığı için ona ihtiyar derler efendim!

-Ya ben, arabacım! Acaba ben de ihtiyarlığa maruz kalacak mıyım? Acaba ben, ihtiyarlığın erişebileceği yerin dışında değil miyim?

-Efendim, siz de, ben de müsavi olarak ihtiyarlığa maruz bulunuyoruz. İhtiyarlığın, erişebileceği yerin dışında değiliz.

-Peki arabacım. Bugün bu kadar park gezintisi yetişir. Haydi beni eve götür!

Arabacı “Peki” deyip Gotama’yı saraya götürdü. Dairesine giren Gotama, kederli ve mahzundu, düşünüyordu.

-Hakikaten bir kere doğmuş olan için ihtiyarlık onu takip ediyorsa, doğuş denilen şeye tâbi olmak ayıp bir şeydir!

Bu sırada Raca, arabacıyı çağırıp ona: E... Söyle bakalım arabacı, dedi. Acaba delikanlı parkta gezip eğlendi mi bari? Bu gezintiden memnun kaldı mı?

-Hayır efendim, memnun kalmadı!

-Acaba gezinirken bir şeye mi rast geldi?

Arabacı, Racaya olup biteni anlattı. Raca kendi kendine “Gotama iktidar mevkiine geçmeyi reddetmemelidir. Evini barkını bırakıp rahiplerin gezgin hayatına atılmamalıdır. Kâhin Brahmanların söyledikleri şeyler vücut bulmamalıdır.” diye düşündü. Bu hadiselerle karşı koyabilmek maksadile delikanlıyı, beş hasseye ait hazlarla daha çok oyalamak için tedbirler aldı. Böylece Gotama da beş hasseyi okşayan hazlarla yaşamaya devam etti.

Aradan yine bir zaman geçti ve genç asilzade arabacısına, arabayı hazırlamasını söyledi ve yeniden gezmeye çıktı. Gotama parka doğru yaklaşırken hastalığa tutulmuş bir adam gördü. Bu adam ızırıp içinde idi, dermansız düşmüş, yerlerde pisliklerin içinde yuvarlanıyor, kendisine acıyanlar tarafından yedirilip giydiriliyordu. Onu bu halde gören Gotama sordu: Arabacım. Bu adam acaba ne yapmış ki gözleri başkalarının gözlerine benzemiyor, niçin sesi başka insanlarınkinden böyle farklı?

-O ‘hasta’ denilen insandır, efendim!

-Hasta demek ne demektir?

-Efendim! Hasta, sıhhatini yeniden güçlkle bulacak olan bir kimsedir.

-Ya ben, arabacım, acaba ben de böyle hastalığa maruz kalabilecek miyim?

-Efendim, siz de, ben de müsavi olarak hastalığa maruz bulunuyoruz. Hastalığın erişebileceği yerin dışında değiliz.

-Peki arabacım, bugün bu kadar park gezintisi yetişir. Haydi beni eve götür!

Arabacı “Peki” deyip Gotama’yı saraya götürdü. Dairesine giren Gotama kederli ve mahzundu. Düşünüyordu: “Hakikaten bir kere doğmuş olan için ihtiyarlık ve hastalık bu şekillerde gelebiliyorsa, doğuş denilen şeye tâbi olmak ayıp bir şeydir.”

Bu sırada Raca, arabacıyı çağırıp ona: E... Söyle bakalım arabacı, dedi. Acaba delikanlı parkta gezip eğlendi mi bari? Bu gezintiden memnun kaldı mı?

-Hayır efendim, memnun kalmadı!

-Acaba gezinirken bir şeye mi rast geldi?

Arabacı, Racaya olup biteni anlattı. Raca kendi kendine "Gotama iktidar mevkiine geçmeyi reddetmemelidir. Evini barkını bırakıp rahiplerin gezgin hayatına atılmamalıdır. Kâhin Brahmanların söyledikleri şeyler vücut bulmamalıdır." diye düşündü. Bu hadiselerle karşı koyabilmek maksadile delikanlıyı, beş hasseye ait hazlarla daha çok oyalamak için tedbirler aldı. Böylece Gotama da beş hasseyi okşayan hazlarla yaşamaya devam etti.

Aradan yine bir zaman geçti ve genç asilzade tekrar arabasile gezmeye çıktı. Yine parka doğru yaklaşırken bir yerde rengarenk elbiseler giymiş birtakım insanların toplanıp cenaze yakmak için odunlar yığmakta olduğunu gördü.

Bunu gören Gotama sordu: "Arabacım! Bu rengarenk elbiseler giymiş insanlar toplanıp da burada bu odunları niye yığıyorlar?"

-Efendim, birisinin son günleri sona ermiştir de ondan!

-Öyle ise beni günleri sona erenin yanına götür!

Arabacı itaat ederek Gotama'nın istediği şeyi yaptı. Gotama günleri sona ermiş olanın cenazesini gördü ve sordu: "Arabacım, günleri sona ermiş ne demektir?"

-Efendim, bu o demektir ki, ne babası, ne annesi, ne de diğer akrabası günleri sona ermiş olanı artık bir daha göremezler.

-Ya ben, arabacım, acaba ben de böyle ölüme maruz kalabilecek miyim? Raca, annem ve diğer akrabam ölürsem beni bir daha göremezler mi, ben de onları göremez miyim?

-Evet efendim, siz de, ben de başka insan da müsavi olarak ölüme mahkum bulunuyoruz; ölümün erişebileceği yerin dışında değiliz. Biz ölünce ne Raca, ne karısı sizi göremezler, siz de onları artık göremezsiniz.

-Peki arabacım... Bugün bu kadar park gezintisi yetişir. Haydi beni eve götür!

Arabacı "Peki" deyip, Gotama'yı saraya götürdü. Dairesine giren Gotama kederli ve mahzundu; düşünüyordu: "Hakikaten bir kere doğmuş olan için ihtiyarlık, hastalık ve ölüm bu şekillerde gelebiliyorsa doğuş denilen şeye tâbi olmak ayıp bir şeydir!"

Bu sırada Raca, arabacıyı çağırıp ona olanı biteni sordu ve yine onu oyalamak için daha şiddetli tedbirler almaya başladı. Gotama da beş hasseyi okşayan hazlarla yaşamaya devam etti.

Yine aradan bir zaman geçti... Yine Gotama araba ile gezmeye çıktı. Parka doğru yaklaşırken başı traş edilmiş, sarı bir elbise giymiş bir münzeviye rast geldi. Onu bu kıyafette gören Gotama, arabacısına sordu: "Arabacım, bu adam ne yapmıştır ki başı başka adamlarınki gibi değildir, elbiseleri de başkalarınınki benzemiyor?"

-Efendim! Ona münzevi derler; çünkü evini barkını bırakıp çıkmıştır.

-Evini barkını bırakmak ne demektir?

-Efendim, evini barkını bırakmak demek nefsinin din hayatına, huzur içinde bir hayata, hayırlı işlere vakfetmek demek, daima iyilik yapacak bir hareket tarzı takip etmek, kimseye fenalık etmemek ve büyük mahlûkata karşı iyilik istemek demektir.

-Hakikaten arabacım, dostum, münzevi denilen bu kimsenin ahlaki madem ki her hususta bu kadar mükemmelleşmiş, o halde o yüksek bir insandır. Beni evini barkını terkeden bu adamın yanına götür! dedi.

Arabacı "Peki!" dedi ve onu münzevinin yanına götürdü. Gotama ona hitabederek:

-Üstad, "Niçin sizin başınız başkalarının başına benzememektedir? Niçin elbiseleriniz başka insanlarınkinden ayrıdır?" diye sordu.

-Efendim! Ben evimi barkını terketmiş bir adamım da ondan!

-Bu söylediğiniz sözün manası nedir?

-Bunun manası, nefsinin din hayatına, huzur içinde bir hayata, hayırlı işlere vakfetmek demektir. Daima iyilik yapacak bir hareket tarzı takip etmek, hiç kimseye fenalık etmemek ve bütün mahlûkata karşı iyilik istemek demektir.

-Hakikaten üstad, 'münzevi' adı verilen siz, bu kadar yüksek bir ahlaka sahip olduğunuz için muhakkak ki yüksek bir insansınız.

O zaman asilzade Gotama arabacısına, "Gel, arabacım! Bu arabayı saraya götür. Bana gelince, ben burada saçlarımı keseceğim ve zahidlerin gezgin hayatına atılmak üzere evimi barkımı terkedeceğim." dedi.". (Çelebi, 2003, s. 94-98)

İki metin üzerinde paralel bir okuma yapıldığında metinlerin bağlantılı olduğu gözlenmektedir. Sıralanacak olursa, Gotama'nın da İyi Prens'in de doğumunda kâhinler bulunur. İyi Prens de Gotama da, sarayın dışına gezinti yapmak için çıktıklarında hayatın ıstırapla dolu olduğunu görmüştür. Ayrıca Gotama da İyi Prens de, saraylarında bolluk ve refah içinde nefisleri dünyevi hazlarla doldurularak, kişisel yolculukları ertelenmiş olur. Her iki metinde de bu erteleme babalar tarafından yapılır. İyi Prens de Gotama da "doğmuş olmanın sakıncası üzerinde" sorgulamada bulunmaktadırlar.

İyi Prens'in dışarıda gördükleri Budizm'in kurallarına uymaz. Canlılar öldürülür ve yine canlılara zarar verilir. Buradan, Budizm'in, Türkler arasında daha çok yüksek zümrelere kabul edildiği ve Türkler'in Budizm'i yaşantı şekillerine uyarladığı, sonucu çıkarılabilir.

Bu kısımdan sonra Buddha'nın öğretileri ve *Dhammapada* da söylenenlerle koşutluk kurulacaktır. *Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi*'nin devamı şöyledir:

[13 Öñi öñi kazanç kılmak ayu birdiler. Biri ayur: Kazganç neñ tarıg tarımakda edgü yok kerçek. Bir tarısar miñ tümen bolur. Biri ayur: Koy, yıldı iğidser yuluña aşılar, bay bolur. Biri ayur: Öñtün kidin satıgka 14 Yulugka barsar bay bolur. Yine bir bilge, nom bilir er inçe tip tidi: Tavar kazanmak neñ taluy ögüzke kirip köñülteki küsüşin kanturgalı sakınsar bulunçusuz çintemeni erdini bulsar kamağ yirtünçüdeki 15 tınlıglarınñ küsüşin inçip.]

(13 Türlü türlü kazanç yollarını söylediler. Biri şöyle der: Kazanç için tarlayı ekip biçmekten iyisi yoktur. Bir ekilse binlerce olur. Biri şöyle der: Koyun ve at beslense yıldan yıla çoğalır, zengin olunur. Biri şöyle der: Doğuya ve batıya ticaret için 14 gidilse zengin olunur. Yine bir bilge, kanun bilir bir kişi şöyle dedi: Mal kazanmak için okyanusa girilip gönüldeki arzuların tatmin edilmesi düşünülse ve bulunmaz çintemeni mücevheri bulunsa, bütün yeryüzündeki 15 canlıların arzusu böylece (yerine getirilir).

Sonuncu fikir şehzadenin hoşuna gitti. Babasına denize açılmak istediğini söyledi. Han babası çok üzüldü; "benim malım senin malın değil mi, niçin kendini ölüme atıyorsun?" dedi ve devam etti:)

[Beş türlü 17 ada bar. Bir ada ol erür: Talim balık odug erken saklanmadın tuşar, alkunı kemi birle siñürür. İkinti: Suvda suv öñlüg taglar bar kemi susup sınır, kişi alku ölür. Üçünç: Suvda yekler urup kemi suvka çomurur. Dörtünç: Ulug tegzinç 18 k(emi)ke kiğürür, suv egrikselür, sokuşur. Bişinç: Teñri topınar, korkınçig yıl turur, kemi aktarılır ölür. Bu munça korkınçig adaka kirip ölgey siz, bizni irinç kılğay siz.]

(Beş türlü 17 tehlike var. Bir tehlike şudur: Yırtıcı balık uyanırken dikkatsizlikle ona rast gelinir, herkesi gemi ile birlikte yutar. İkincisi: Suyun içinde su renginde dağlar var, gemi çarpıp parçalanır, herkes ölür. Üçüncüsü: Sudaki şeytanlar vurup gemiyi sulara gömerler. Dördüncüsü: Büyük girdaplar 18 gemiye girer, su döner ve çarpışır. Beşincisi: Gök yarılr, korkunç bir fırtına kopar, gemi devrilir, herkes ölür. Bunca korkunç tehlikelere girip öleceksiniz ve bizi betbaht edeceksiniz.

Bu sözlere rağmen şehzade gitmek istedi. Han babası müsaade etmeyince yemek yemedi. Altı gün geçince anası, babası ve devlet erkânı ağlayarak geldiler. Sonunda hükümdar razı oldu. "Denize açılmak isteyen gemiciler ve kılavuzlar gelsin, şehzadeye katılsın ve onu sağ salim getirsinler" diye ferman çıkardı. Fermanı duyan beş yüz satıcı geldi. "Biz şehzadeye kul oluruz, ölse birlikte ölürüz, gelse birlikte geliriz" dediler. Baranas kavmi içinde bir iyi ve yiğit denizci vardı. Beş yüz defa denize girmiş ve sağ salim dönmüştü. Fakat seksen yaşında idi ve gözleri görmüyordu. Beş yüz kişi, bu gözü görmez kılavuza başvurdu. Şehzade kılavuzu ve adamları han babasına götürdü. Hükümdar, "biricik, sevgili oğlumu sizlere emanet ediyorum, onu sağ salim geri getirin" diye buyurdu. Yaşlı kılavuz, "haşmetmeâb, niçin böyle gökler gibi, mücevher gibi oğlunuzu Ölümüne gönderiyorsunuz? Bu korkunç denizde nice canlılar öldüler" dedi. Hükümdar, "ne yaptım ona mani olamadım, artık siz ona kılavuzluk edin" buyurdu. Han babası şehzadeyi hazırladı. Beş yüz adamın da aşısı, suyu, her şeyi hazırlandı ve yola salındı. Kötü şehzade bunları duyunca "annem, babam zaten benden nefret ediyor, şimdi ağabeyim mücevheri getirirse daha da kıymetli olacak, iyisi mi ben de birlikte gideyim" diye düşündü ve babasından müsaade istedi. Babası onu zaten sevmediği için "gidersen git" dedi.

Hükümdar ve bütün millet ağlayıp feryat ederek iyi şehzadeyi uğurladılar.)

[Kaltı taluy ögüzke tegip yiti kün turup kemi yarattı. Yiti temir sua kemi solap tugurdu. Yitiñ kün tañ tañlayur erken Edgü Ögli Tigin ulug küv (32) rüg tokıtıp inçe tip yarlıgkadi: Taluy ögüzke kirür sizler, kim ölüm adaka korksar aşnurak yorınlar. Men sizlerni küçep ilitmez men. Ötrü yarlıgın eşidip kim neñ ün(te)mediler. Küniñe 33 munçulayu küvrüg tokap, yarlıg yarlıgkap kim neñ üntemeser yitiñ kün temir sua açtı, temir ışığı yorıdı. Tigin kuti ülügi için, adasız tudasız kaç kün içinde erdinilig otrukka tegdiler. Yiti kün anta 34 tıntlar. Yitiñ kün tañ adınçığı erdini, yinçü kemike tükegüce urup.. Tigin., inçe tip yarlıgkadi: Amtı men bu erdini birle barsar men kamağ tınlıglarka artuk asıg tusu kılı umagay men. Sizler harıñlar; men bu muntu (35)da yigrek çintemeni erdini algalı barayın kim kayu tınlıglarka tözü tüketi asıg tusu kılı usar men. Ötrü kadaşı Ayıg Ögli Tiginig ötlep kemi tutuzup yanturu ıdı. Tigin, yirçi avıçka birle 36 ikigü kaltular. Ol ödün Edgü Ögli Tigin, yirçi avıçka kolin yetip, yiti kün bilçe, boguzça suvda yorıp kümüslüg otrukka, tagka tegdi. Yiri, kumi alku kümüş. Ötrü tınturgalı sakıntı. İnçip 37 avıçka aruku yitti, küçi alhudı, tepreyü yoriyu umadı. Ötrü tiginke inçe tip ötünti: Oglum, muntuda maru, öñtün yınak altun tag bar, közüñür mü, köriñ tip tidi. Avıçka inçe tip tidi: Ol altun 38 tagka tegser siz kök linhua körgey siz. Ol linhua sayu birer agulug yılan bar; agu tını uraktın ançulayu közüñür, kaltı linhua sayu tütün tüterçe ol erser, ol erser ertinü alp ada titir. 39 Ol linhua yolug yoguru usar siz, ötrü luu kanı erdinilig balıkka orduka teggey siz. Ol balık tegre yime yiti kat karam içinde alku agulug luular, yılanlar yatur. Anı yoguru usar siz, içgerü balıkka kirgey siz; luu 40 kaniña közüñey siz; erdini bulgay siz. Men amtı ölür men; siz yahjukıya kalır siz. Teñrim, korkmañ, busanmañ, esen tükel teggey siz. İnçip kayu kün burkan kutun mini ütmeñ. Edgü köni yolçı, yirçi bolup. 41 inga tegdi. Kapıgda iki arıg kızlar turur, elgi erdinilig yip em'rer elginde. Ötrü tigin, kim sizler, tip ayıttı. Ol kızlar, kapıgçı biz, tip tidi. Ötrü tigin balık içiñe kirdi. Öñtün 42 kapıgka tegdi. Ötrü (ört körkle kırkın, yürün kümüş yip em'rer, bu kapıg közedü tururlar. Tigin ayıtsar, kapıgçı kırkın biz, tidiler. Ötrü taki içgerü kirdi. Ordu kapıgka tegdi. Ol kapıgda sekiz körkle 43 tañ arıg kızlar sarıg altun yip enirerler. Tigin körklerin tañlap, sizler luular kanı künçuyı mu sizler, ayıtsar, biz ordu kapıg közetçi biz, tip tidiler. Ötrü tigin içgerü inçe ötüğ 44 birdi: Bu Çımbudvıp yir suvdaki Baranas ulustaki kan oğlu Edgü Ögli Tigin kelip

kapıda turur, içgerü közüngeli tip. Ol ödün ol kapıgçı kırkınlr içgerü kirip ötüntiler.]

(Okyanusa varınca yedi gün durup bir gemi yaptırdı. Yedi demir zincir ile gemiyi bağlayıp hareketsiz durdurdu. Yedinci gün şafak sökerken İyi Düşünceli Şehzade, ulu davullar 32 çaldırıp şöyle ferman buyurdu: Okyanusa giriyorsunuz; kim ölüm tehlikesinden korkuyorsa önceden yürüyüp gitsin. Ben sizleri zorla götürmüyorum. Fermanı işitenlerden hiç kimse sesini çıkarmadı. Her gün 33 böyle davul çaldırıp ferman buyurdu; hiç kimseden ses çıkmayınca yedinci gün demir zinciri açtı, demir halatlar yürüdü. Şehzadenin talihi ve kısmeti olduğu için, kazasız belâsız, nice gün sonra mücevherli adaya ulaştılar. Yedi gün orada 34 dinlendiler. Yedinci gün harika ve nadide mücevherleri, incileri bitirinceye kadar gemiye yüklediler. Şehzade şöyle buyurdu: Şimdi ben bu mücevherlerle gitsem bütün canlılara fazla fayda sağlayamayacağım. Sizler gidiniz; ben de bunların hepsinden 35 daha üstün olan çintemeni mücevherini almaya gideyim ki bütün canlılara eksiksiz, sonuna kadar fayda sağlayabileyim. Sonra kardeşi Kötü Düşünceli Şehzade'ye öğüt vererek ve gemiyi ona emanet ederek geri gönderdi. Şehzade, ihtiyar kılavuz ile 36 yalnız kaldı. O zaman İyi Düşünceli Şehzade, ihtiyar kılavuzun kolundan tuttu; yedi gün bellerine ve boğazlarına kadar suda yürüyerek gümüşlü adaya ve dağa ulaştılar. Yeri, kumu tamamen gümüş. Biraz dinlenmek istediler. 37 İhtiyarın mecali kalmamış, gücü tükenmişti. Kıpırdanıp yürüyemedi. Bunun üzerine şehzadeye şöyle arzda bulundu: Oğlum, bundan sonra, doğu tarafında altın dağ var, görünüyor mu, bakın dedi. İhtiyar şöyle devam etti: O altın 38 dağa ulaşırsanız mavi lotus çiçekleri göreceksiniz. O lotusların her birinde birer zehirli yılan var; zehirli solukları uzaktan öyle görünür ki her lotustan duman tüter gibidir. Bu ise çok büyük tehlike demektir. 39 O lotuslar yolunu geçebilirsiniz ejderler hakanının mücevherli başkentine ulaşırsınız. O şehrin çevresindeki yedi kat hendek içinde hep zehirli ejderhalar ve yılanlar yatmaktadır. Onları geçebilirsiniz iç şehre girersiniz; ejderler 40 hakanının huzuruna çıkarsınız ve erdini mücevherini bulursunuz. Ben şimdi ölüyorum, siz yalnız kalıyorsunuz. Yüce efendim, korkmayınız, üzülmeyiniz, sağ salım ulaşacaksınız. Burkan (Buda) talihine hangi gün ulaşırsanız beni unutmayınız. Ben iyi ve doğru bir rehber ve kılavuzum. 41 (Şehzade şehrin surlarına) ulaştı. Kapıda iki temiz kız duruyor, ellerindeki mücevherden ipleri eğiriyorlardı. Şehzade "kimsiniz?" diye sordu. Kızlar "kapı bekçisiyiz" dediler. Sonra şehzade şehrin içine girdi. Doğudaki 42 kapıya vardı. Dört güzel kız, beyaz gümüşten ip eğiriyor ve bu kapıyı gözetiyordu. Şehzade sorunca "kapıyı koruyan kızlarız" dediler. Sonra daha içeriye girdi. Sarayın kapısına ulaştı. O kapıda sekiz güzel 43 ve harikulade saf kız, sarı altından ip eğiriyorlardı. Şehzade güzellikleri karşısında hayran kalıp "siz ejderler hakanının karıları mısınız?" diye sorunca "biz saray kapısının gözeticileriyiz" dediler. Sonra şehzade içeriye şöyle arzda 44 bulundu: Çimbudvıp yerindeki Baranas ülkesi hükümdarının oğlu İyi Düşünceli Şehzade gelmiştir ve huzura çıkmak için kapıda beklemektedir. Kapı gözeticisi kızlar içeri girip arz ettiler.

Ejderler hakanı "eğer bu, ulu ve güçlü bir bodısavat (Buda adayı) olmasaydı buraya kadar gelemezdi" diye düşündü ve şehzadeyi karşıladı; onu mücevherlerle süslü bir taht üzerine oturttu. Şehzade, ejderler hakanına tatlı, lâtif din hükümlerini anlattı, sadaka vermenin faydalarını anlattı. Ejderler hakanı çok sevindi; şehzadeye geliş sebebini sordu. Şehzade, bütün canlılara faydalı olmak üzere çintemeni mücevherini zekât olarak rica etmeğe geldiğini söyledi. Ejderler hakanı, "yedi gün bize dîni hükümler hakkında bilgi verin, yedinci gün mücevheri alıp gidin" dedi. İyi Düşünceli Şehzade yedi gün ejderlere hizmet etti. Yedinci gün Narata adlı ejderler hanı, kulağındaki çintemeni mücevherini söküp şehzadeye verdi; ondan baht diledi; "eğer Burkan talihini bulursanız beni de unutmayınız; sizin talihinizle biz de bu günahkâr bedenden kurtulalım" dedi. Ejderler hakanı, şehzadeyi deniz kıyısına kadar götürdü. Orada şehzade kardeşine kavuştu. Kavuşup öpüştiler, kucaklaştılar, ağlaştılar, feryat ettiler. Sonra memnun olup sevindiler. İyi şehzade, kardeşinden, beş yüz adamın ne olduğunu sordu. Kötü Düşünceli Şehzade, hepsinin talihsiz

sular içinde yok olduğunu söyledi. Şehzade çok üzüldü ve ağladı. "Sen nasıl kurtuldun?" diye sordu. O da bir gemi parçasına tutunarak kurtulduğunu söyledi. Sonra ağabeyinden mücevheri bulup bulmadığını sordu. İyi Düşünceli Şehzade "buldum" diye cevap verdi. Daha sonra küçük kardeş ağabeyine "siz yorgunsunuz, biraz uyuyun, ben mücevheri tutarım" dedi. O da mücevheri kardeşine verip uyudu. O zaman Kötü Düşünceli Şehzade'nin gönlüne şeytan düşüncesi geldi. "Annem, babam öteden beri beni sevmiyor. Şimdi ağabeyim bu mücevherle giderse mavi göğe yükselecek, ben ise boş yere dolaşmış olacağım. İyisi mi bunun gözlerini oyayım, kendi kendine ölsün" diye düşündü. İki kamışı şiş yapıp ağabeyinin gözlerine saplayarak kaçtı. İyi Düşünceli Şehzade "kardeşim, neredesin; hırsızlar gözlerimi oydu" diye inleyerek, balık gibi debelenerek hıçkırığa hıçkırığa ağladı. Bir yer-su cini hırsızın kardeşi olduğunu ve kendisini ülkesine ulaştırabileceğini söyledi.

Bu arada Kötü Düşünceli Şehzade ülkesine varmıştı. Yalnız kendisinin kurtulduğunu babasına arz etti. [Hükümdar, İyi Düşünceli Şehzade'nin öldüğünü duyunca]

[Ol ödün kañı kan bu sav eşidip kök tenri tapa ulıdı, sıktadı; yüksek ediz orunluktun kodı öz kemişti, ögsiredi, taltı. Ölüg teg kamılı tüşti. 62 Ür kiç timin öglenti. Ötrü ol ödün Baranas uluş bodunu alku busantı; igladılar.

Ol ödün kañı kan ayıg kılınçlık ak oğlın inçe tip sizinti. Amrak oğlum ölü erser 63 munuñ yüzün yime körmeyin. Oğlum savı edgü yavlak belgürğinçe kınlıkta yatzun tip yarlıg boltı. Elgin adakın beklep kınlıkta urdılar.

Ol ödün Edgü Ögü Tigin 64 kentüniñ kutı ülügi üçün, kutı Vahşiki uduzup öz kadını yiriye tegdi kim kañı kan, ol illig kan kızın Edgü Ögü Tiginke kolmuş erti; tünür büşük bolmuş erti. Kaltı balık kapıgda 65 olurur erken kan udçısı biş yüz ud süre önti. Bukası aşnu önüp tiginig yumburu yatgurup tört adakın inçeyü kölitdi, turdı. Süriig ud kamağ öntükte tilin yalgap iki közinteki şışın alıp 66 Kodtu. Ötrü kapıkçı er turgurup yoka öñi olgurtı. Udçı er köriip inçe tip ayıttı: Siz kişide adruk begrek er (çözünür siz; siz negülük inçe irinç yarlıg bolluñuz? Tigin inçe tip sakınç sak (67) intı; Tözümün, oğuşumun belgürti sözleser inim ölgey. Ötrü tigin, toga yok çığay, poşıçı men tip tidi.]

(O zaman han babası bu sözü işitip mavi göğe doğru uludu, feryat etti; yüksek tahtından kendini aşağı attı, şuurunu kaybedip bayıldı. Ölü gibi uzanıp kaldı. 62 Uzun zaman sonra kendine geldi. Sonra Baranas ülkesinin bütün halkı üzüldü ve ağladı.

O zaman han babası kötü işli oğlundan şüphelendi. "Sevgili oğlum öldüyse 63 bunun da yüzünü görmeyeyim. Oğlumun haberi, iyi veya kötü, gelinceye kadar zindanda yatsın" diye ferman buyurdu. Elini ayağını bağlayıp zindana attılar.

O sırada İyi Düşünceli Şehzade, 64 kendi talihi ve bahtı olduğu için ve koruyucu meleği sayesinde kayın pederinin toprağına ulaştı. Han babası o hükümdarın kızını İyi Düşünceli Şehzade'ye istemişti; dünür olmuşlardı. Şehzade şehrin kapısında 65 otururken hükümdarın sığırtmacı, beş yüz sığın sürüp çıktı. (Şehzade ezilmek üzereydi ki) sürünün boğası öne çıkıp şehzadeyi yere yatırdı ve dört ayağı ile sıkıca yere basıp üzerinde durarak onu korudu. Sürü tamamen geçtikten sonra dili ile yalayıp iki gözünden şişleri alıp 66 bıraktı. Sonra kapı muhafızı onu kaldırıp yolun ötesine oturttu. Sığırtmacı bakıp şöyle dedi: "Siz diğer insanlardan farklı ve asil görünüyorsunuz; nasıl böyle bedbaht ve perişan oldunuz?" Şehzade şöyle düşündü: Soyumu sopumu belirtip söylersem kardeşim ölür. Sonra, "doğuştan fakir ve dilenciyim" dedi.

Sığırtmacı şehzadeyi evine götürdü, ailesine emanet etti. Sığırtmacın ailesi bir ay şehzadeye çok iyi baktı. Bir ay sonra sızlanmaya başladılar. Bunun üzerine şehzade gitmek istedi. Sığırtmacı kalması için ısrar ettiyse de dinlemedi; bir kopuz alarak şehrin ortasında, kalabalık bir yol ağzına oturdu.)

[Tigin kopuzka ertijü uz erti. 71 Elgi kopuz itıgu, agzı yırlayı olurdı. Uluş bodun alku kuvradı; yırgı tanlayu, esirkeyü, ıglayı tegre tolı tururlar erti. Künişe tan adınçig tatıglıg aş içkü kelürüp tapınurlar erti. Takı ol ulusta neçe irinç yarlıg 72 koltguçılar bar erser alku anta kuvradı. Biş yüz koltguçı tigin anta igidti; alku menjilig boltular.]

(Şehzade kopuzda çok usta idi. 71 Eliyle kopuz çalarak, ağızıyla şarkı söyleyerek orada oturuyordu. Bütün memleket halkı yığıldı; şarkısına hayran olup acıyarak ve ağlayarak etrafını çevirmiş duruyorlardı. Her gün nefis ve lezzetli yiyecekler ve içecekler getirip ona hizmet ediyorlardı. Ülkede ne kadar zavallı ve 72 sefil dilenci varsa, hepsi oraya toplandı. Beş yüz dilenciye şehzade orada besledi; hepsi mes'ut oldular.

[O sırada kaynatası olan hükümdarın bahçıvanı şehzadeyi gördü. "Sarayın bahçesindeki meyveleri kuşlar mahvediyor, bu yüzden devamlı cezaya uğruyorum; bu adam bahçeyi gözetsin" diye düşündü ve onu alıp götürdü. Şehzade, etrafındaki beş yüz dilenciye veda etti; "sizleri bir daha göremem, Burkan talihini bulursam hepinizi kurtarırım" dedi.]

[Ötrü 77 ol ödün ol biş yüz koltguçılar bu savıg eşidip uludılar, sıktadılar. Kaltı buzakusın intürmiş inek teg ulıyü inçe tip ötüntiler: Ögsüz ögi, kaşsız kaşı siz boltunguz: anıtı bizni irinç 78 Yarlıg kılıp kaçı barır siz? Ol ödün tigin inçe tip yarlıkadı: Bu yırtünçü törüsü antag ol. Amrak yime adrilur, sevig yime serilür, tip tidi. Ötrü tigin ol bor (79) lukçı er birle bardı. Borlukta tegmişte borlukçı erke inçe tip tidi: Kaç kereklig yimiş sögütin üze birer çıyratgu asıı; bir sögüt üze birer çıyratgu asıı; 80 ışıg baı; kamağ ışıg başın birgerü baı mininç eligde urung. Kuş kuzgun konsa ışıgıg tartıyag men, sögüt tepregey, kuşlar konmagay, yimişinç artamağay tip tidi.]

(11 O zaman bu beş yüz dilenci bu sözü işitip uludular, feryat ettiler. Buzağısını indirmiş inek gibi uluyarak şöyle yalvardılar: Öksüzlerin anası, babasızların babası siz oldunuz; şimdi bizi zavallı 78 ve perişan bir vaziyette bırakıp nereye gidiyorsunuz? O zaman şehzade şöyle buyurdu: Bu yeryüzünün töresi böyledir. Sevgili ayrılır, seven sabreder dedi. Sonra şehzade o bahçıvan 79 ile gitti. Bahçeye vardıkları zaman bahçıvana şöyle dedi: Gereken meyva ağaçlarının üzerine birer çingirak asm; bir ağaç üzerine bir çingirak asın, 80 ip bağlayın, bütün iplerin uçlarını beraberce bağlayıp benim elime verin. Kuş kuzgun konunca ipi çekerim, ağaç sallanır, kuşlar konmaz, meyvalarınız çürümez, dedi.)

Fransız Millî Kütüphanesi, 3509 numaradaki Pelliot metni burada biter. Çincesine göre hikâyenin devamı şöyledir:

(Şehzade bir yandan ipi çekerek kuşları ürkütmeye, bir yandan kopuz çalmaya devam etti. Hükümdarın kızı bahçede dolaşırken şehzadeyi gördü ve ona âşık oldu. Babasına bu kör dilenciyle evlenmek istediğini söyledi. Hükümdar razı olmadıysa da kız ısrar etti. Bunun üzerine kör şehzadeyi saraya getirdiler. Kız, şehzadenin yanından hiç ayrılmadı. Bir gün kız, kocasının yanından ayrıldı; bir müddet sonra döndü. Şehzade, "niçin haber vermeden çıktınız, neredeydiniz?" diye sordu. Kız da saklayacak hiçbir şeyi olmadığını söyledi. Şehzade "o hâlde neredeydiniz?" diye ısrar edince kız şöyle dedi.)

Hikâyenin Uygurca küçük bir parçası da British Museum'da Or.8212 (118) numarada bulunmaktadır. Bu parçaya göre bundan sonrası şöyledir:

("Eğer yanıldımsa gözünüz hiç iyileşmesin; fakat günahım yoksa bir gözünüz aydınlansın, gün görün". Bunun üzerine şehzadenin bir gözü açıldı. Kız, "şimdi inandınız mı?" diye sordu. Şehzade "inandım" dedi. Bunun üzerine kız, "siz ne kadar nankör bir insanmışsınız, ben bir han kızı olarak size hiç yüksünmeden hizmet ettim; fakat siz yalancı diyerek bana inanmadınız" dedi. Şehzade dayanamayarak kendisinin de Baranas hükümdarının oğlu olduğunu söyledi. Kız,

"siz ne kadar aptalmışsınız; böyle sözler ağzınızdan nasıl çıkar? Baranas hükümdarının oğlu denizde kayboldu; siz nasıl o benim dersiniz?" diyerek şehzadeyi yine itham etti. Şehzade, "ben doğduğumdan beri hiç yalan söylemedim" diye cevap verdi. Kız "sizin yalan mı doğru mu söylediğinizi kim bilecek? Size hiç inanmıyorum" dedi.)

British Museumdaki parça burada biter. Çincesinde hikâye şöyle devam eder:

(Şehzade, "yalan söylüyorsam gözlerim asla iyileşmesin; doğru söylüyorsam gözlerim eski hâline dönsün" dedi. Bunun üzerine şehzade iyileşti. Kız durumu babasına anlattı. O da şehzadeyi görünce hayretler içinde kaldı.

Baranas hükümdarının sarayında yabancı bir kaz vardı. Bir gün hükümdarın karısı kaza "siz hep şehzadeyle beraber bulunurdunuz; şimdi öldü mü, kaldı mı belli değil, onu hiç düşünmüyor musunuz?" dedi. Kaz da "müsaade ederseniz onu arayayım" diye cevap verdi. Hükümdarın karısı, boynuna bir mektup bağlayarak kazı gönderdi ve ondan haber beklemeye başladı.

Kaz denizler üstünde uçtu, her yanı aradı, bir şey bulamadı. Sonunla Li-şe-pa ülkesinden geçerken sarayın önünde şehzadeyi gördü ve yanına geldi. Şehzade mektubu okudu. Kendisi de başından geçenleri yazarak kazın boynuna bağladı. Baranas hükümdarı ve karısı mektubu alıp şehzadenin hayatta olduğunu öğrenince çok sevindiler. Bütün fenalıklara sebep olan Kötü Düşünceli Şehzade'yi kelepçeye vurarak hapsedtiler. Li-şe-pa hükümdarına bir mektup yazarak niçin oğlunu alıkoyup kendilerini üzdüğünü sordular. Li-şe-pa hükümdarı korktu, hemen kızını nişanladı ve İyi Düşünceli Şehzade'yi törenlerle ülkesine yolladı.

Annesi, babası ve bütün Baranas halkı şehzadeyi büyük törenlerle, sevinçlerle karşıladılar. Mihrace ve karısı süslü bir file binmişti. Çalgıcılar saz çalıyor, şarkıcılar şarkı söylüyordu. İyi Düşünceli Şehzade kardeşini sordu; "hapiste cezasını çekiyor" dediler. Onu görmek istedi. Kardeşinin zincirlerini çözerek mücevherin nerede olduğunu sordu. Kötü Düşünceli Şehzade, üç defa tekrarlanan soruya üç defasında da "herhangi bir yerde" cevabını verdi. İyi Düşünceli Şehzade babasının ve annesinin yanına gelerek "eğer bu mücevher insanı arzusuna hakikaten kavuşturuyorsa annemin ve babamın gözleri açılsın" dedi. Annesinin ve babasının gözleri açıldı.

Ayın on beşinci günü sabahleyin şehzade, yıkanarak ve güzel elbiseler giyerek yüksek bir kuleye çıktı. Elinde bir buhurdan tutuyordu. "Bütün canlılara iyilik etmek için kıymetli mücevheri tedarik etmek üzere büyük zahmetlere katlandım" dedi. Tam bu sırada doğudan bir rüzgâr koptu; her taraf temizlendi; gökten güzel elbiseler, inciler, altınlar, gümüşler, canlılara gereken her şey yağmaya başladı.

Bunun üzerine Burkan (Buda), Ananda'ya şöyle dedi: Bundan böyle büyük Baranas hükümdarı, benim babam Çudodana'dır. Karısı da benim annemdir. Kötü Düşünceli "Şehzade bundan böyle Devadatta'dır. İyi Düşünceli Şehzade de bugünden sonra benden başkası değildir." (Ercilasun, 2017, s. 249-258)

"14 Yulugka barsar bay bolur. Yime bir bilge, nom bilir er inçe tip tidi: Tavar kazanmak neş taluy ögüzke kirip köñülteki küsüşin kanturgalı sakınsar bulunçusuz çintemeni erdini bulsar kamag yirtünçüdeki 15 tınlıglarınñ küsüşin inçip.

14 gidilse zengin olunur. Yine bir bilge, kanun bilir bir kişi şöyle dedi: Mal kazanmak için okyanusa girilip gönüldeki arzuların tatmin edilmesi düşünülse ve bulunmaz çintemeni mücevheri bulursa, bütün yeryüzündeki 15 canlıların arzusu böylece (yerine getirilir)." (Ercilasun, 2017, s. 249)

"Çintemeni mücevheri", Budistlerin önünde saygıyla eğilip secdeye kapandıkları ve sığındıkları 'üç mücevher' veya 'üç sığınak' adı verilen, Buddha, Dharma ve örgüt sistemidir. Bunlardan birini reddeden kişi diğerlerini de reddetmiş sayılır ve böyle bir kimse Budist olarak kabul edilemez. Dharma sistemi'ndeki bu üç mücevher'in en yüce gerçekleri ifade ettiğine ve kendilerine sığınanları koruduklarına inanılır. Birinci mücevher Gotama Buddha'nın kendisi,

ikinci mücevher Dharma doktrini yani Buddha'nın özüdür, üçüncü mücevherse kardeşlik bağıyla birbirine bağlı örgüt ya da manastır sistemidir. Bunlarsa kişiyi kurtuluşa götürür (Işım, 2017, s. 30).

İyi Prens, halkının sonsuz refaha ulaşabilmesi, canlılara zarar verilmemesi ve acıyı ortaya çıkararak kötülüklerin son bulması için çintemeni mücevherini bulmak adına bir yolculuğa çıkmaya karar vermiştir. İyi Prens, burada karşılıksız bir iyilik örneği gösterir. Bu durumsa, Budizm'in temel öğretilerine ve Buddha'nın vaazlarına uygun düşmektedir. *Dhammapada*'da geçen vaazlar şunlardır:

“24. Yüce amacını hiçbir zaman unutmayan, davranışları tamamıyla saf ve doğru olan, nefesine hâkim olmasını becerebilen inançlı ve basiretli kişiler; sonunda dharma'ya uygun, onurlu ve görkemli bir yaşantıya ulaşırlar

116. Güzel ve iyi şeyleri yapmakta acele edin. Aklınızı kötülüklerden uzak tutun. Çünkü iyi olan şeyleri yapmakta yavaş davranan kişinin aklı kötülüklerin ayartıcı zevklerine kayar.

130. Tüm canlılar tehlike karşısında korku duyar. Çünkü hayat bütün varlıklar için aziz olan bir şeydir. Bu yüzden, bilge kişiler hiçbir canlıya zarar veremezler.

142. Bir kimsenin güzel giysileri, malı mülkü olmasa; ancak buna karşılık nefesine hakim, huzurlu, hiçbir canlıya zarar vermeyen, inançlı, saf ve iyi bir insansa, o kişi Bikkhu³ adı verilen kutsal bir münzevidir.

245. Fakat başkalarına kendini zorla kabul ettirmeyen, asla sadece kendi çıkarlarını düşünmeyen, sadece mükemmelliğe ulaşmak için çaba harcayan, aydınlığı gören, saf, temiz ve huzurlu kişiler için dünya yaşamı çok zor ve meşakkatli görünür.

405. Hiçbir canlı varlığa zarar vermeyen, onları ne öldüren ne de ölümlerine sebep olmayan, ne zayıf ne de güçlü olan kişiye, gerçek Brahmin denir.” (Işım, 2017, s.54-122)

İyi Prens'e önce babası engel olmuş ancak bu onu yıldırılmamıştır. Çünkü:

“43. Bir insana kendi ana babası veya yakınları birçok iyiliklerde bulunabilirler; ancak onlardan hiçbiri kişinin kendi aklının yaratabileceği iyiliklerden daha fazlasını sağlayamazlar.” (Işım, 2017, s. 56)

İyi Prens'in “çintemeni mücevher”i için çıktığı yolculuk sembolik anlamda ele alacak olunursa, denebilir ki bu anlamda onun çıktığı bu yolculuk bir nedene bağlıdır. O, “hakikati” ve “gerçeği” arama arzusuyla yola çıkmak isteyen bir “buda adayı”dır. Kararında ısrarcıdır. Vaazlarda bu konu hakkında şunlar dile getirilmiştir:

“83. İyi insanlar tüm sevgilerini, zamanlarını ve ilgilerini gerçeği araştırmaya verirler. Kutsal kişi arzulanın nesnelere üzerinde düşünerek boş düşüncelerle kafa yormaz. Zevk veya acı verici koşullar oluştuğunda, bilge kişi tamamen bu tür duyguların ötesinde kalır.

91. Yüksek düşünceli kişiler, hep aynı yerde kalmaktan, bir kararda durmaktan mutlu olmayıp sürekli daha yücelere ulaşmak için çabalayıp dururlar. O tertemiz, sakın gölleri terk ederek gökyüzüne uçan kuğular gibi, buldukları yerde barınamayıp daha yükseklerle tırmanmak için sürekli çaba sarf ederler.

301. Dünyadan vazgeçmek acı vericidir, dünyada olmak ama bu çokluğun içinde yalnız kalmak da çok acı vericidir. Bu uzun göç yolu da, yolcu için çok acı vericidir.

³ Bikkhu: Dünyadan elini eteğini çekerek tefekkür yolunu seçen ve evlerini terk ederek, Sangha örgütüne katılıp, turuncu giysiler giyerek, geçimini dilencilikle temin eden kişi, derviş.

En azından, yolcu bu yolun kenarında beklemeli ve bu şekilde özgürlüğe ulaşmalıdır.” (Işım, 2017, s. 64-106)

Kötü Prens’se övülmek ihtiyacı içinde ve kıskançlıkla bu yolculuğa çıkmak ister. Ancak kötülük ona hâkim olduğu için hiçbir zaman arınmış olamayacaktır. Vaazlarda kötülüğe karşı yahut kötü düşüncelerin hâkim olduğu benlikler için şunlar söylenir:

“3. ”Şu insan bana hakaret etti. Falan kişi bana zarar verdi veya filanca kişi beni mağlup etti, filan benden çaldı” şeklinde düşünen kişiler, hiçbir zaman nefret duygusundan kurtulamazlar.

15. Kötülük yapan bir insan bu dünyada da öldükten sonra da acılar çeker. Hele hele yaptığı hataları gördüğü zaman, bunların cezası olan azabı ve acıların en büyüklerini duyar.

73. Çünkü aptal kişi şöhret sahibi olmak ister, herkesten sevgi ve saygı görmek ister.

167. Aşağılık bir yaşantı sürdürmeyin; sürekli olarak mükemmellik yolunu, erdem yolunu aklınızda tutun ve onu hiçbir zaman unutmayın. Yanlış düşünceleri izleyerek, dünyaya dalıp gitmeyin.

221. Öfkenizi ve kendinizi beğenmeyi bırakın. Hiçbir şeye bağımlılığı olmayan ve sahip çıkmayan insana, acılar asla ulaşamaz.

233. Zihninizde oluşan öfkeyi gözleyin ve onu kontrol altına alın. Aklınızı iyi kullanın ve hiç kimseye zarar vermeyin.

291. Kendi mutluluğu için başkalarının mutsuzluğuna yol açan kişi, nefret zincirleriyle bağlanır ve kolay kolay bu zincirlerden kurtulamaz.

292. Yapılması gerekenleri yapmayıp da yapılmaması gereken şeyleri yapan kibirli ve düşüncesiz insanların günahkâr arzuları gitgide çoğalır.

349. Zihni yanlış düşüncelerle dolu, güçlü bencil istekleri olan ve durmadan duygusal zevkler peşinde koşup duran kişi; tutkularını arttırır ve tutsak olduğu bağları güçlendirir.

357. Nefret duygusu da tıpkı ekinlere zarar veren yabancı dikenler gibi, insanın doğal yapısına zarar verir.

359. Aynı şekilde, istek ve arzular da tıpkı ekinlere zarar veren böcekler gibi, kişinin doğal yapısına zarar verir.

370. Bu beş kötülükten kendinizi mutlaka kurtarın: Bencillik, şüphe, nefret, şehvet, yanlış sofuluk ve yanlış ibadet. Şu diğer beş şeyi de üzerinizden defedin: Yeni bir bedenle tekrar doğmak arzusu veya bedensiz olarak doğmak arzusu, inatçılık, huzursuzluk ve cehalet. İnsanı tutsak eden beş bağı da koparın: Bunlar şehvet, nefret, yanılğı, kibir ve yanlış görüşlerdir. Ancak bir başka şey daha vardır ki, onları beslemek ve kuvvetlendirmek zorundasınız: İnanç, gözlemcilik, enerji, derin düşünmek ve derin görüş. Bütün bunları becerebilen insan diğer kıyıya ulaşmış bir kişidir.” (Işım, 2017, s. 49-116)

Yola çıkmaya karar veren İyi Prens’e seksen yaşında olan ve gözleri görmeyen bir denizci kılavuzluk eder. Bu kılavuz hikâyenin sonunda ölmüştür. Burada, seksen yaşındaki bu gemicinin, kılavuz oluşu ve yaşı doğrultusunda Gotama Buddha’ya benzediği söylenebilir. Çünkü Buddha’da seksen yaşında ölmüştür ve o müritleri için bir rehber / kılavuz kişidir. *Dhammapada*’da kılavuzluk için söylenenlerse şunlardır:

“61. Şayet bu uzun yaşam sürecinde; kişi kendisinden daha bilge veya en azından kendi dengi olan bir yol arkadaşı bulamazsa, katiyen üzülmemeli ve mükemmellik yoluna tek başına devam etmelidir. Çünkü aptal kişilerle yoldaşlığın ona yararı değil ancak zararı dokunur.

276. Geçmişin büyük bilgeleri sadece yolu gösterirler. O yolda yürümesi gereken ve çaba göstermesi gereken kişi yalnız sizsiniz. Bu konuda derin derin düşünün ve bu yola izleyerek tüm tutkularından ve yanlışlarından kurtulun.

328. Kişi bu hayat yolculuğunda; nefisini tamamen kontrol altına almış, iyi, bilge ve akıllı bir insanla karşılaşır; onu kendine yoldaş edinsin. Ve yolculuğun tehlikelerinden beraberce korunup onları aşsınlar.

329. Eğer böyle bir insan bulamazsa; ülkesini terk etmiş bir kral gibi veya ormanda yalnız kalmış bir fil gibi, yolculuğunu tek başına sürdürsün.

330. Çünkü bu hayat yolunda yalnız kalmak, aptal bir insanla yoldaş olmaktan daha yeğdir. Böyle bir kişi tüm günahları terk ederek sadece birkaç basit ihtiyaçları ve bazı küçük endişeleriyle ormanda yalnız başına dolaşan bir fil gibi, yolculuğunu tek başına sürdürmelidir.” (Işım, 2017, s. 59-110)

Mücevher adasına ulaşan ve diğerlerini Kötü Prens’le geride bırakan İyi Prens, ihtiyar kılavuzla gümüşlü adaya ve dağa ulaşır. İhtiyar kılavuz burada İyi Prens’e yoldan çıkarıcı güçlerle ilgi bir takım öğütlerde bulunduktan sonra bu dünyadan ayrılır. Budizm’de yoldan çıkarıcı güç Mara’dır ve Mara, *Dhammapada*’da şöyle anlatılır:

“57. Yoldan çıkarıcı güç Mara, gerçeğin nuruyla aydınlanmış ve özgürlüğe ulaşmış erdemli bir insanın karşısına dahi çıkamaz.

179. Görünmeyen sonsuzluk yollarında kanat çırpan, nefesine karşı kazandığı zaferi hiçbir zaman yitirmeyeni hiç kimsenin (hiçbir kötü eğilimin) etkisi altına alamadığı ve her şeyden sevinç duyan, tamamen uyanık hale gelmiş Buda’yı, artık hangi dünya yolu saptırabilir ki?

414. Samsara’nın tüm yanlışlarından kurtularak geçilmesi çok zor olan hicret yolunu aşip karşı kıyıya ulaşmış, tüm şüphelerden ve geçici isteklerden arınmış, derin bir tefekkür içinde Nirvana’nın mutluluğuna gömülmüş kişiye, gerçek Brahmin denir.” (Işım, 2017, s. 58-122)

Çintemeni mücevheri’ni elde eden İyi Prens onu asla benimsemez, onu Buddha’nın söylediği gibi ortak bir yaşamın malı sayar. Bu konuda *Dhammapada*’da şu söylenir:

“367. Bir münzevi, isim ve şekli yani görüneni gerçek olarak kabul etmez. Hiçbir zaman hiçbir şey için “bu benimdir” duygusuna kapılmaz ve elinde olmayan şeyler için de asla üzüntü duymaz.” (Işım, 2017, s. 116)

Ancak Kötü Prens bu noktada yine devreye girmiş ve arınma yolundaki İyi Prens’i kıskanarak kötülükten vazgeçememiş, kötülüğe başvurmuştur. Kardeşi İyi Prens’i kör ederek oradan kaçırmıştır. Ancak hükümdar babaları Kötü Prens’in içindeki kötülüğü bildiği için ona güvenmemiş ve İyi Prens’ten iyi ya da kötü bir haber gelene kadar onu hapsedmeye karar vermiştir. Bu konuda *Dhammapada*’da geçen vaazlar şöyledir:

“66. Akıllı olduğunu sanan kişi; yaşantısını kendi kendine düşman olarak sürdürür ve sonunda, daima pişmanlık ve acılarla sonuçlanan yanlış eylemlerde bulunur.

69. Acıyı meydana getiren sonuçlar ortaya çıkıncıya kadar, yanlış davranışlar aptal kişiye doğru ve güzel görünür; ancak sonuçlar ortaya çıktığı zaman, yanlış eylemlerinin acı sonuçlarına ister istemez katlanmak zorunda kalır.

71. Taze süt nasıl ki hemen ekşimezse, yanlış bir eylemin sonucu da derhal ortaya çıkmayabilir. Ancak böyle bir yanlış davranışın sonuçları küller altında kalan bir ateş gibidir. Açığa çıktığı zaman, o kişiyi yakar kavurur.

117. Kişi yanlış bir şey yaptıysa, o şeyi bir daha tekrarlamamalıdır. Günahtan asla zevk almamalıdır. Çünkü yanlış davranışların birikimi sonucunda ortaya çok büyük acılar çıkar.

136. Aptal kişi kötü bir davranışta bulunduğu zaman, günün birinde içinde yanacağı bir ateş yakmış anılamaz.

137. Tamamiyle saf ve temiz olan kişilere zarar veren kötü insanların başına, kısa bir süre sonra şu on beladan biri isabet eder:

138. Korkutucu evhamlar, hastalık, kaza, büyük bir bunalım, akıl kaybı.

139. Yöneticilerden göreceği eziyet, korkunç bir suçlanma, çok miktarda mal kaybı ve dostlarını kaybetme.

140. Veya yaşadığı eve yıldırım düşmesi gibi felaketler yaşarlar.

291. Kendi mutluluğu için başkalarının mutsuzluğuna yol açan kişi, nefret zincirleriyle bağlanır ve kolay kolay bu zincirlerden kurtulamaz.

292. Yapılması gerekenleri yapmayıp da yapılmaması gereken şeyleri yapan kibirli ve düşüncesiz insanların günahkâr arzuları gitgide çoğalır.

389. Hiç kimse bir Brahmin'e zarar vermemeli ve hiçbir Brahmin de kötülüğe kötülükle karşılık vermemelidir. Bir Brahmin'e zarar veren kişiye ve kötülüğe kötülükle karşılık veren kişiye ne yazık!" (Işım, 2017, s. 60-120)

İyi Prens daha sonra inek sürüsüne denk gelmiş, sürünün boğası gözlerindeki şişleri yalayıp çıkarmış ve İyi Prens orada kimliğini ifşa etmemiştir. Bu konuda *Dhammapada*'da şunlar söylenir:

"257. Bilge insan, her şeyi acele etmeden, huzur içinde, sakin olarak düşünür ve değerlendirir. Bu şekilde, gerçeği çarpıtmadan muhafaza eder ve gerçek de onu muhafaza eder." (Işım, 2017, s. 97)

Bu kısımdan sonra İyi Prens derin bir tefekkür halinde beklemeye başlar. Bu konu hakkındaysa *Dhammapada*'da şunlar söylenir:

"120. İyiliğin meyveleri ortada görünmediği sürece, kişi yaptığı iyilikler nedeniyle acılar çekebilir. Ancak bu iyilikler meyvelerini vermeye başladığı zaman, yaptıklarının ne kadar doğru olduğunu görmeye başlayarak huzur ve mutluluk duyar.

132. Mutlu olmak isteyen, ancak bu uğurda hiç kimseye herhangi bir zarar vermeden yaşayan kişiler ise; kesinlikle gerçek mutluluğa ulaşırlar.

184. "Dünya üzerindeki en büyük erdem, her şeye sabır göstermek; en büyük nimet de Nirvana'ya ulaşmaktır." Aydınlanmış kişi Buda'nın dedikleri bunlardır.

185. Yine tamamen uyanmış Buda'ların biz insanlara öğretileri şunlardır: Sözlerimizle ve davranışlarımızla hiçbir varlığa zarar vermemek; kanunlarda öğretildiği gibi nefesine hâkimiyet ve kendi kendini kontrol, aşırı beslenmemek, yalnızlık ve en yüksek bilinç derecesine ulaşmak için sürekli çaba sarf etmek." (Işım, 2017, s. 71-84)

Hikâyenin sonunda tüm sınavlarını başarıyla vermiş olan İyi Prens, artık bir Buddha olmuş, arınmış ve Nirvana'ya ulaşmıştır. (414.Samsara'nın tüm yanılığlarından kurtularak geçilmesi çok zor olan hicret yolunu aşmış karşı kıyıya ulaşmış, tüm şüphelerden ve geçici isteklerden arınmış, derin bir tefekkür içinde Nirvana'nın mutluluğuna gömülmüş kişiye gerçek Brahmin denir (Işım, 2017, s. 122).) İyi Prens, ülkesine sonsuz mutluluğu Budizm'in "üç mücevher"iyle getirmiştir.

Hikâyenin sonunda Kötü Prens'ten "*Devadatta*" olarak bahsedilir. Devadatta, Buddha hakkında geçen metinlerde ona hürmet etmeyen tek kişi idi. Devadatta, "Buddha'nın bizzat kuzeni olup mezhebini kabul etmişken sonra kıskançlık ve mevki hırsıyla türlü entrikalar çeviren ve bunlara rağmen hiçbir muvaffakiyet elde edemeyen" kişidir (Çelebi, 2003, s. 36).

Yine son kısımda adı geçen “Ananda”ysa üstadın etrafını saran büyük müritlerinden biridir (Çelebi, 2003, s. 32).

Sonuç ve öneriler

Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi, Budizm için kutsal olan *Dhammapada*’yla mukayeseli okunup, Gotama Buddha’nın hayatıyla ilgili rivayetlerle karşılaştırıldığında, uyumluluklar görülmektedir.

İyi Prens ve Gotama Buddha, sarayın dışına gezinti yapmaya çıktıklarında hayatın ıstırapla dolu olduğunu görmüştür. Gotama Buddha ve İyi Prens, saraylarında bolluk ve refah içinde nefisleri dünyevi hazlarla doldurularak, kişisel yolculukları ertelenmiştir. Bu erteleme her iki tarafta da babalar tarafından yapılmıştır.

İyi Prens, halkının sonsuz refaha ulaşabilmesi, canlılara zarar verilmemesi ve acıyı ortaya çıkaran kötülüklerin son bulması için *çintemeni* mücevherini bulmak adına bir yolculuğa çıkmaya karar vermiştir. Bu durum, Budizm’in temel öğretilerine ve Buddha’nın vaazlarına uygun düşer. Hikâyenin başında “Bodhisattva (Buddhalığa aday)” olarak karşılaşılan İyi Prens; hikâye içinde arzu ve isteklerinden arınır, yoldan çıkarıcı güç Mara onu yolundan döndüremez ve o aydınlanıp “Buda (aydınlanmış kişi)” olur.

Dolayısıyla denebilir ki *Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi*, Gotama Buddha’nın hayatından ve onunla ilgili rivayetlerden yola çıkılarak, Türk zevkine uygun bir şekilde inşa edilmiştir. Bu hikâye Türkler arasında daha çok yönetici sınıfın kabul ettiği Budizm’i, halka öğretmek amacıyla yazılmıştır.

Dipnotlar

Nakamura, H. (2017). *Buddha*. çev: Zeynep Seyhan, İstanbul.

Kaynaklar

- Alyılmaz, C. (2013). Karı Çor Tigin yazıtı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2(2), 1-61.
- Alyılmaz, S. (1998). *Prens Kalyanamkara ve Papamkara hikâyesinin Uygurcasının söz dizimi*. Erzurum, (Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Bilal, M. (2018). Budizm inancının Türk devletleri üzerindeki etkisi. *Anasay*, 6, 63-80.
- Çelebi, A. H. (2003). *Pali metinlerine göre Gotama Buddha*. Ankara.
- Ercilasun, A. B. (2017). *Başlangıçtan yirminci yüzyıla Türk dili tarihi*. Ankara.
- Hamilton, J. R. (2011). *Dunhuang mağarası’nda bulunmuş buddhacılığa ilişkin Uygurca el yazması iyi ve kötü prens öyküsü*. (Çev. Vedat Köken). Ankara.
- Işım, M. A. (2017). *Buda’nın erdem yolu Dhammapada*. (Çev. IŞIM M. A). Bursa.
- Klımkeit, J. H. çev: Mehmet T. B. (2009). Türk Orta Asyasında Budizm. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 26, 93-108.
- Nakamura, H. (2017). *Buddha*. çev: Zeynep Seyhan, İstanbul.
- Sankrityayan, R. vd. (1998). *Budizm ve felsefe*. (Çev. Sibel Özbudun). İstanbul.
- Seçkin, K. (2015). Irk bitig: toplumsal iyi ve toplumsal kötünün inşasında ideolojik bir fal kitabı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4/4, 1433-1450.
- Ögel, B. (1971). *Türk kültürünün gelişme çağları I*. İstanbul.
- Yitik, A. İ. (2014). *Doğu dinleri*. İstanbul.

Extended Abstract

Throughout their history, Turks have accepted many different religions, Buddhism, which they encountered for the first time during the period of I. Köktürk Khaganete, VI. century, was not accepted by them. According to Bahaddin Ögel, I. Köktürk Khaganate was destroyed by the Chinese in 659. After this date, Chinese rule began in Central Asia, which lasted for about thirty years. The independence movement initiated by the Eastern Köktürk in 679 became successful and in 682, II. Köktürk Khanate was founded by İltiş Kağan. This Khanate is mastered by nomadic life. During this period of national awakening, they turned against China and did not generate any contact with Buddhism. In 745, this empire collapsed as a result of Uighur Turks' rebellion, and after 751, Uighurs started to dominate this region. After 840, Buddhism began to be accepted among the Uighurs. However, the Uighurs only took sides of this religion that serve their own purpose and conformed to their tradition. For this reason the “Yaylacı Buddhist”, who ate meat on the earth for the first and last time are Uighurs.

Buddhism has a doctrine that accepts the goodness and happiness of the multitude, the criterion of good and evil. The basic idea of Buddhism can be summarized as “everything is finite”. Thus, Buddhist philosophy rejects the existence of anything “infinite” and “static” in the world. For Buddhism, this can be said to be the basic concept that is no exception. The rejection of God or spirit is an extension of this, and Buddhism has been proud of it. Buddha forms a theory of causality by saying, “When he was there (after) it came out, and (but) he has existed, so that this also exists”. Buddha’s starting point is this: “Everything is painful at the beginning and at the end.” In order to get rid of all the pain and to reach full freedom, absolute peace and happiness, one has to abandon his desire and existence and to eliminate the thirst of existence. This is only possible by awakening and enlightening, and acquiring knowledge of the truth. Additionally, there are five moral laws of Buddhism. These are; not to kill any living creature, not to lie, to commit adultery, to seal and to avoid drunken things. Buddhism, which has the aforementioned insights, was adapted to the “Turkish way of life” during the Uighurs period and later showed its effects in life and culture. For the adoption and acceptance of this religion by these people, which contradicts the literature and manner of life in the Uighur Period, literal works in accordance with the rules of Buddhism and Buddha's life were given. The literature that emerged and developed under the influence of Buddhism is called Burkanian or Buddhist literature.

The holy books belonging to the Burkani were gathered under the name of three baskets; Vinayas, Sûratas, Abidarmanas. Vinayas includes the rules that regulate the daily lives of Buddhist monks and nuns' life. The Sudurs that are called as nom, nom sudur, nom bitig and sudur in the Uighur language are sacred books, and the type of jâtaka, which is called as Chatik by the Uighurs, is an important place among the Uighur language and the sermons, which are believed to have been given or believed to be given by both the historical Buddha and all Buddhas, are gathered together. The type of Jâtaka, which is called as Chatik by the Uighurs, is an important place among the Uighur language and literary texts; because these are sometimes quite long tales. These pieces, called Chatik, describe anyone of Buddha's lives. Chatiks are tales about the various lives of burkans, decorated with extraordinary cases. One of the most well-known of the Chatiks is Prince Kalyanamkara and Papamkara, Edgü Ögü Tigin and Ayıg Ögü Tigin (Good-Thought Prince and Bad-Thought Prince), who were accepted to be written during the Uighurs.

This manuscript, which was put into a cave and sealed in Dunhuang at the beginning of the XI. century, is one of the thousands of manuscripts that emerged when the cave was discovered and opened in the 1900s. Paul PELLIOU found this manuscript in 1908 and brought it to Paris. This writing is an eighty-page Uighur manuscript. This manuscript, of which many pages are missing, is stored under the registration number “Pelliot Chionis 3509” in the Bibliotheque Nationale in Paris. The text is based on a classical story of Buddhism, originally in Chinese. This writing is explained in a different style and in accordance with Turkish taste. In this article, the traces of Buddhism in Kalyanamkara and Papamkara, the story in question, were exiled in Dhammapada, which is considered sacred among the people who accepted Buddhism, including Buddha's advice and sermons. While the story of Prince Kalyanamkara and Papamkara is being handled, the text completed in the History of Turkish Language from the Beginning of the Twentieth Century to Ahmet Bican ERCİLASUN was taken as the basis in order to ensure that the story can be given as a whole and not to be incomplete since there are deficiencies in the Uyghur text. There are parallels between the Buddhist texts and the narrations of Buddha's life and his teachings and the story. The story of Prince Kalyanamkara and Papamkara was built in accordance with the Turkish taste, based on the life of Gautama Buddha himself and the narrations about him; it was found that this story was written to teach the people of Buddhism, which was accepted by the ruling class among the Turks. In the following studies, suggestions were made for the studies to be made on this story.